

Білокур М. О.¹;

Голубева О. М.²;

Загорка І. О.²

Горбунов Є. А., к.т.н., с.н.с.²

¹ - Центральний науково-дослідний інститут озброєння та військової техніки Збройних Сил України, Київ;

² - Центр воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, Київ

Досягнення мети конфлікту з використанням озброєння та існуючі напрями його розвитку

Резюме. Розглянуті питання розвитку сучасного озброєння, історичний шлях його використання, можливі напрями розроблення перспективних зразків озброєння і їх роль у досягненні мети сучасного збройного конфлікту.

Ключові слова: асиметричний конфлікт; воєнно-політична обстановка; воєнний конфлікт; глобалізація; “гібридна війна”; збройний конфлікт, збройні формування; сучасне озброєння; сучасна війна.

Постановка проблеми. Домінуючим для формування воєнно-політичної обстановки у світі залишається процес співіснування і суперництва двох воєнно-політичних та економічних систем: євроатлантичної (НАТО – північноатлантичний альянс) і європейської (ЄС – європейський союз) з одного боку, та євразійської (ОДКБ – організація договору про колективну безпеку, ШОС – Шанхайська організація співробітництва, ЄврАзЕС – Євразійське економічне співтовариство) з іншого. При цьому не виключається те, що зростання економічних, технічних, воєнних потенціалів учасників світових центрів може призвести до посилення боротьби за вплив у зонах їх стратегічних інтересів. Пошук шляхів конструктивних відносин між США та РФ, сьогодні скептично оцінюється багатьма політиками і експертами через нарощування протиріч стосовно озброєнь в Європі, намагань РФ повернути собі статус наддержави, агресивних дій РФ щодо встановлення контролю над пострадянським простором. З одного боку, поява цієї багатополлярності сприяє встановленню більшої географічної рівноваги в основному у питаннях, що стосуються торговельного обміну. З іншого боку, слід очікувати подальшого загострення суперечностей, зокрема в таких питаннях, як доступ до ресурсів. Посилюється роль фінансово-економічних чинників у міжнародних відносинах. У ході такого суперництва стає повернення до політики, коли сильні держави нав'язують свою волю слабким державам, за умов відсутності ефективного механізму

протидії з боку існуючих міжнародних систем колективної безпеки.

Підтримка та певною мірою використання окремими державами світу, так званої, агресивної меншості в кризонебезпечних регіонах із метою посилення свого впливу на ситуацію та приведення до влади “лояльних режимів” створює живильне підґрунтя для загострення ситуації та виникнення збройних конфліктів. Заручниками таких конфліктів сьогодні стають мирні жителі, найбеззахисніші категорії населення, які можуть бути, як поза збройним конфліктом, так і брати участь у ньому. Застосування в цих конфліктах силових структур і використання ними важкого озброєння (зброї масового ураження) для нейтралізації конфлікту є менш вірогідним. Використання такого ж озброєння стороною, яка розв'язує конфлікт теж малоімовірно, і якщо конфлікт не зупинено його застосування може мати місце в подальшому.

Питання розвитку сучасного озброєння, притаманного неklasичним збройним конфліктам, є одним з аспектів сучасної військово-технічної політики.

Воєнно-політичне керівництво пострадянських країн виявило, що вони опинилися в ар'єргарді світового воєнного мистецтва і прискореними темпами розпочали реорганізацію (трансформацію) власних збройних сил та сектору безпеки і оборони за “західною” моделлю [1]. Хоча цей процес є досить тривалим, проте перші результати наочно було продемонстровано вже у 2008 р. у російсько-грузинському конфлікті, а в 2014 р.

перевага в методах та принципах ведення війни призвела до анексії Російською Федерацією Автономної Республіки Крим без будь-яких втрат з її боку та подальшого ініціювання внутрішнього збройного конфлікту на території сходу України.

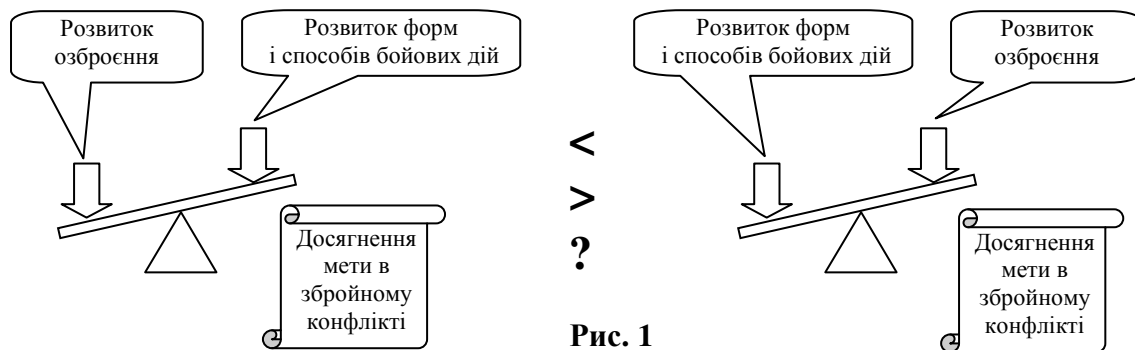

Рис. 1

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями дослідження еволюції збройного протиборства в сучасній війні, його прогнозуванням займалися вже після Першої світової війни Г. Уельс “Війна і майбутнє”, А. Лоу “Майбутнє”, Ф. Джибс “Післязавтра” [1, 2, 6-10]. До сьогодні такі дослідження не припинилися та навіть формують область таких знань як футурологія, яка займається створенням системи воєнного аналізу та стратегічного планування, прогнозуванням майбутнього, в тому числі шляхом екстраполяції існуючих технологічних, економічних або соціальних тенденцій, або спробами передбачення майбутніх тенденцій.

Метою статті є аналіз можливих напрямів створення перспективних зразків озброєння та військової техніки та способів їх використання для досягнення мети сучасного збройного конфлікту.

Виклад основного матеріалу. У XIX столітті класичні уяви Карла фон Клаузевіца [2], присвячені теорії війни припускали, що учасниками у війні виступають народ, армія, уряд. Характерною рисою еволюції сучасного світу є глобалізація, що суттєво впливає на економіку держав. Сутність глобалізації розкриває, перед усім, економічний фактор. У такому значенні *глобалізація* – це стан світової економіки, коли господарський розвиток більшості країн і регіонів земної кулі тісно зв’язані між собою, виробнича кооперація і спеціалізація досягають всесвітніх масштабів, світові транснаціональні корпорації мають перевагу у формі власності, міжнародний трансферт капіталу переважає по обсягу світовий товарообмін. Глобалізація провокує збільшення

В якому напрямі необхідно здійснювати розвиток озброєння та військової техніки для оснащення ними силових структур, враховуючи зміни сучасних збройних конфліктів на теперішній час, є частиною проблеми, яка має один вектор із розвитком форм і способів ведення бойових дій (рис. 1).

нерівності в економічному розвитку, призводить до прояви нестабільності міжнародних потоків капіталу, криз і пов’язаних із цим протиріч з переходом до збройного протистояння.

У XXI столітті глобалізація (або глобалізм) є розумінням того, що світовий ринок витісняє політичну діяльність, це ідеологія панування світового ринку, ідеологія неолібералізму, що заснована на використанні нових методів управління народами та світом. Глобалізація має на увазі процеси, в умовах яких національні держави і їх суверенітет влітаються в павутиння транснаціональних суб’єктів і підпорядковуються їх особистим можливостям. Глобалізація – процес, який породжує транснаціональні, соціальні зв’язки і простір, об’єднує локальні культури і сприяє утворенню третіх культур. У результаті глобалізація має за мету ослаблення національно-державної політики, звуження сфери державного впливу і ролі держави.

Процес глобалізації супроводжується рядом негативних наслідків, реалізація яких забезпечується відповідною пропагандою, ідеологією “подвійних стандартів” і принципів щодо прав і свобод громадянина і людини.

Подвійність та невизначеність стану сучасних міжнародних відносин знайшло відображення і у воєнно-політичній сфері: так званий “Вестфальський” контекст (1648 р., коли припинилися релігійні війни в Європі, й основними гравцями у полі світової політики стали винятково національні держави) та “Поствестфальський” контекст (міжнародний процес політичних взаємовідносин, який передбачає залучення до нього не лише країн

та юридично оформлених, визнаних світовою спільнотою утворень, але й інших недержавних організацій, зокрема терористичних, злочинних, тощо).

До Вестфальського контексту відносять взаємовідносини між країнами та воєнно-політичними блоками, що є учасниками міжнародного політичного процесу, в форматі встановленому протягом останніх декількох сторіч. У воєнній та воєнно-політичній сфері до Вестфальського контексту західне воєнно-політичне керівництво відносять війни, що відбувалися протягом цього проміжку часу, з відповідними притаманними їм характерними рисами та ознаками. До Поствестфальського контексту відносять “асиметричні” війни (воєнні конфлікти), з відповідними характерними їм рисами та ознаками, формами та способами бойових дій, що набувають широкого розповсюдження у світі. Нанесення різних асиметричних ударів країні Ізраїль недержавними опонентами “Хамас” (палестинський ісламістський рух) та “Хізбалла” (ліванська шіїтська парамілітарна організація), влаштування вибухів та нападів з боку “Аль-Каїди” (міжнародна терористична, сунітська, джихадська організація) на США тощо є не що інше, як боротьба між державними та недержавними структурами, що підкреслює Поствестфальський контекст конфлікту.

Поряд із цим у країнах Північноатлантичного альянсу були розроблені дві основні стратегії ведення війни (воєнного конфлікту): знищення (виснаження) та ерозії (підточування).

Стратегія знищення спрямована на досягнення політичної мети шляхом фізичного руйнування (знищення чи виснаження) військового потенціалу ворога. Другий підхід спрямований на переконання (ерозії чи підточування) в тому, що прийняття політичних умов є менш коштовим ніж продовження опору.

Традиційні методи ведення війни характеризується, як жорстока боротьба за панування між національними державами або коаліціями та спілками держав-націй зі стратегією знищення, мета яких - нав'язування волі противнику, або протидія нав'язуванню чужої волі.

Іррегулярні війни характеризуються, як жорстока боротьба між державними та недержавними структурами зі стратегією ерозії, мета яких полягає в отриманні та утриманні контролю/впливу і підтримки відповідною групою населення.

В останні роки збільшуються витрати на появу та ведення збройних конфліктів, які проводяться приватними компаніями за рахунок фінансування державними відомствами. У дослідженнях у цьому напрямі [3], опублікованих деякими воєнними експертами (Шон Макфейт), вказується на надання послуг у зоні бойових дій приватними воєнними організаціями, в особливості під час дій в Іраку та в Афганістані. Це підтверджується не тільки значним збільшенням найманців на території держав, де виникали збройні конфлікти, але й зменшенням війн між державами з одночасним збільшенням кількості внутрішніх конфліктів. Така закономірність також пов'язана із закінченням холодної війни та скороченням збройних сил не тільки США, але й скороченням військових бюджетів багатьох країн світу, в результаті чого послугами приватних організацій стали користуватися держави разом із неурядовими організаціями. У зв'язку з ослабленням інституту держави, недержавні структури набирають все більшої сили. Визначену групу недержавних структур складають приватні охоронні структури, які в 90-і роки налічували в США 1,6 млн чоловік [4].

Такі зміни склали передумови, при яких бойові дії вступили в епоху не класичних зіткнень, а кровопролитних спалахів [5], коли організації, що надають воєнні послуги, активно співпрацюють з великими корпораціями, світовими органами впливу, терористичними організаціями, тим самим зменшуючи монополію на використання сили. Зазначені твердження надають можливість приватним арміям діяти не за правилами воєнного часу, мінімізувати вплив міжнародних конвенцій і значно ускладнити контроль за найманцями. Ситуація, що складається, переходить в часи середньовіччя, коли організації найманців виникали як юридичні особи, що надавали свої послуги “сильному” замовнику за кошти.

Усі характерні риси воєн нового покоління не є принципово новими, всі вони в тій чи іншій мірі мали місце в попередніх поколіннях воєн (табл. 1), як спливаючої епохи індустріального суспільства, так і у війнах більш ранньої епохи - тієї, яка не потрапила в градацію “покоління війни” у сучасній західній військовій науці [6]

Покоління війни	Засоби, формула війни	Головна ціль (мета)
1 покоління	Холодна зброя, облаштування, контактні та рукопашні протиборства. Війна піших та кінних підрозділів, частин.	Знищити противника, оволодіти його територією, зброєю та цінностями.
2 покоління	Порох, гладкоствольна зброя. Контактні окопні війни підрозділів, частин, з'єднань піхоти. Бойові дії у прибережній частині морів.	Знищити противника, оволодіти його територією, зброєю та цінностями.
3 покоління	Нарізне багатозарядне озброєння підвищеної швидкострільності, точності та дальності стрільби. Контактні траншейні, окопні, війни загальновійськових з'єднань та об'єднань. Бойові дії на морях та океанах.	Розгромлення збройних сил супротивника, зруйнування його економіки (повалення політичного устрою).
4 покоління	Автоматична та реактивна зброя, танки, авіація, авіаносці, підводні човни, транспортні засоби, та засоби зв'язку, контактні траншейні війни на суші, повітряні удари по наземним та морським цілям, війна на морях та океанах.	Розгромлення збройних сил супротивника, зруйнування його економіки (повалення політичного устрою).
5 покоління	Безконтактна війна стратегічного масштабу ядерною зброєю.	Ніякої місії не досягають дві сторони гинуть.
6 покоління	Високоточна звичайна зброя та оборонна зброя різного базування, зброя на нових фізичних принципах, інформаційна зброя, сили та засоби радіоелектронної боротьби.	Розгромлення безконтактним способом економіки супротивника на великій відстані від нього.

Проте саме в сучасних війнах і збройних конфліктах вони здобувають характер системних та зміщують акценти протиборства в соціально-економічну, суспільно-політичну, культурну та інформаційно-медійну сфери життя суспільства.

Вітчизняні науковці та військові експерти дають визначення сучасного військового конфлікту лише як “гібридна війна” [7-9].

Сутність поняття “гібридна війна” розглядаються у двох площинах: загальній і виключно військовій.

У загальній – це крайній ступінь загострення протиріч між державами, які вирішуються не збройною боротьбою, а соціально-економічною, інформаційною, суспільно-політичною, психологічною, дипломатичною та іншими формами протиборства.

У військовій – це зміщення акцентів у бік уникнення прямих зіткнень збройних сил конфлікуючих держав та досягання цілей війни діями повстанців, добровольців, ополченців та мінімізація такими діями власних людських втрат.

Держава, яка веде гібридну війну, реалізує договір із недержавними виконавцями (організаціями, групами місцевого населення), зв'язок з якими повністю заперечується і на їх плечі перекладаються дії в яких “гібридний супротивник” не бере прямої участі.

Війна за сукупністю існуючих форм боротьби є складним суспільно-політичним явищем, що пов'язане з розв'язанням протиріч між державами, народами або із соціальними

(національними) групами з послідувачим переходом до засобів збройної боротьби.

Формою бойового застосування збройних сил є бойові дії з'єднань і військових частин видів збройних сил. Бій – основна форма тактичних дій військ (сил), основним видом якого є оборонний або наступальний бій.

Спосіб ведення загальновійськового бою є обраний варіант розгортання військ їх зміни, створення бойового порядку щодо розгрому противника, маневру військами, порядку вогневого ураження противника та введення його в оману. Спосіб ведення загальновійськового бою залежить від умов обстановки та зброї і техніки, яка залучається.

Досвід війн, воєнних і збройних конфліктів, показав зміну закономірностей в розвитку озброєнь, що вплинуло на спосіб ведення бою.

Фінансування державою збройних формувань (забезпечення засобами збройної боротьби) для досягнення кінцевої мети з мінімальними при цьому витратами досліджувалися в теорії [11] асиметричного конфлікту Аррекуин-Тофтом. Дослідження показало що в 45 % конфліктів асиметричного типу отримала перемогу сильна сторона, в той час як у 55 % більш слабкий учасник. У конфліктах, в яких не була отримана поразка військова, не означає що була отримана перемога політична (із нав'язуванням волі супротивнику), таким чином мета застосування

сили і раціональна причина початку війни втрачена [12].

Надання переваги прагненню окремих країн і міжнародних організацій забезпечити контроль ресурсів на протипагу контролю географічних територій стає характерною рисою розвитку воєнно-політичної обстановки у світі, посиленням боротьби в інформаційній сфері, метою якої стає нав'язування світовим гравцям вигідних власних ідеологічних імперативів і інтересів та створення у такий спосіб підґрунтя для завдання шкоди системам національної безпеки країн – об'єктів впливу. Ці питання все більше перебирають на себе вирішальну роль у забезпеченні стабільності міждержавних відносин.

Роль підрозділів різних військових формувань та їх озброєння має значення на початку та у ході таких конфліктів, але вирішальну роль у військовому конфлікті не завжди відіграє протиборча сторона, краще озброєна. Досягнення перемоги стороною з меншим бойовим потенціалом досягалось неодноразово. Прикладом такої перемоги були конфлікти між: північно-в'єтнамською протиборчою стороною і США (1964 – 1973 рр.), війна Франції в Індокитаї (1946 – 1954 рр.), асиметричний воєнний конфлікт Франції і Алжиру (1954 – 1960 рр.), застосування збройної сили СРСР в Афганістані (1979 – 1989 рр.).

Висновки

1. Сучасні конфлікти показали необхідність розроблення і застосування таких засобів як: роботизована техніка дистанційного управління (розвідувальна чи ударна), новітні засоби зв'язку (із закритими каналами) та навігації, техніка з поєднаними розвідувальними та ударними функціями.

2. Під час ведення бойових дій в сучасних збройних конфліктах дії військовослужбовців ускладнюються інформаційними навантаженнями, в зв'язку з труднощами, критеріями яких стає їх політична і культурна значимість. Не існує засобів протидії від когнітивної зброї (впровадження в певному соціуму хибних теорій, парадигм, які впливають на дії військ у бік ослаблення їх бойового потенціалу).

3. Реалізація мети збройного конфлікту на сьогодні відбувається з допомогою боротьби між державними та недержавними структурами із використанням різної зброї не спираючись на класичні принципи ведення бою. Недержавні структури вдаються до впливу, насамперед, інформаційного на відповідні верстви населення, маючи на меті забезпечити легітимізацію цих структур, змінити політичний режим. У війнах

нового покоління форми і способи бойових дій не націлені на досягнення перемоги шляхом розгрому противника або знищення його воєнно-економічного потенціалу, а збройна перевага не розглядається в якості достатньої і необхідної умови перемоги у війні.

Метою війни нового покоління є досягнення контролю з допомогою наддержавних (міжнародних) організацій: економіки, фінансів, доступу до ресурсів, монополізації в постачанні енергоносіїв, продовольчої та інформаційної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонов А. Врог як система. // Defense Express – 2014, №10
2. Клаузевиц К. О войне. — М.: Госвоениздат, 1934.
3. Blacwater A. // The American Conservative
4. Creveld van, M. The Fate of the State// Parameters. Spring 1996.
5. Creveld van, M. Transformation of Warfare. New York, 1991.
6. Льяшов О.А. Тенденції розвитку збройної боротьби у війнах четвертого-шостого покоління. // Наука і оборона – 2009, №3.
7. Радковець Ю.І. Ознаки технологій “гібридної війни” в агресивних діях Росії проти України. // Наука і оборона – 2014, №3.
8. Телелим В.М. Планування сил для виконання бойових дій у “гібридній війні”. // Наука і оборона – 2014, №3.
9. Горбулін В.П. “Гибридная война” как ключевой инструмент российской геостратегии реванша // <http://www.mukola.net/news.php?id=66810>
10. Попов И.М. Война будущего: взгляд из-за океана. Военные теории и концепции современных США http://futurewarfare.narod.ru/Title_Future_Warfare.html
11. Arreguin-Toft, I. How the Weak Win Wars. A Theory of Asymmetric Conflict// International Security. Vol. 26. No. 1. 2001, Summer. P. 93-128
12. Дериглазова Л. Асимметричный конфликт в современной американской политологии <http://www.intertrends.ru/twenty-three/006.htm>

Билокур М. О.¹;
Голубева Е. Н.²;
Загорка И. А.²
Горбунов Е. А., к.т.н., с.н.с.²

¹ - Центральный научно-исследовательский институт вооружения и военной техники Вооружённых Сил Украины, Киев;

Центр военно-стратегических исследований Национального университета обороны Украины имени Ивана Черняховского, Киев

Достижение цели конфликта с использованием вооружения и существующие направления его развития

Резюме. Рассмотрены вопросы развития современного вооружения, исторический путь его использования, возможные направления разработки перспективных образцов вооружения и их роль в достижении цели современного вооруженного конфликта.

Ключевые слова: асимметричный конфликт; военно-политическая обстановка; военный конфликт; глобализация; “гибридная война”; вооруженный конфликт; вооруженные формирования; современное вооружение; современная война.

M. Bilokur, Ph.D¹;
E. Golubeva²;
I. Zagorka²;
E. Gorbunov, Ph.D²

¹ - Central Research Institute of weapons and military equipment of the Armed Forces of Ukraine, Kyiv;

² - Center for Military and Strategic Studies National Defence University of Ukraine named after Ivan Chernykhovskij, Kyiv

Achieving conflict using weapons and existing areas of development

Resume. The problems of the development of modern weapons, the historical path of its use, the possible directions of development of advanced weapons and their role in achieving the objectives of modern armed conflict.

Keywords. Asymmetric conflict; the military- political situation; military conflict; globalization; “hybrid warfare”; armed conflict; armed forces; modern weapons; modern warfare.